Náučný chodník Stratený budzogáň

Kraj:	Žilinský
Okres:	Žilina
Geomorfologická jednotka:	Súľovské vrchy
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územie:	Chránená krajinná oblasť Strážovské vrchy
Prístup:	bus / vlak Rajecké Teplice
Východisko:	Rajecké Teplice, križovatka ciest a turistických chodníkov pri moste nad Rajčankou
Trasa:	Rajecké Teplice, most cez Rajčanku – východné úpätie Skaliek – Dielnice – sedlo pod Kamenným dielom (tur. rázc.) – odbočka zo Ž pod sedlom Patúch – Stratený Budzogáň – Žibrid (867 m n. m.)
Dĺžka, prevýšenie:	7 km, prevýšenie 510 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	6 + úvodný panel
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: rozprávkové, geovedné (nie však obsahom informačných panelov)

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Čiastočne opakovane vedie trasa súbežne so žltou turistickou

značkou.

Rok otvorenia: 2007; 2019 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave s výnimkou počmáraného úvodného (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Občianske združene Kultúra, Osloboditeľov 608/73a, 013 13 Rajecké Teplice, tel. o903 566 846

Poznámka: Náučný chodník sprostredkúva legendu o premene obrovského stromu obrom na skalu Stratený Budzogáň.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie ako nevšedná geovedná lokalita.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Rajecké Teplice. Neveľké kúpeľné mesto na rieke Rajčanka južne od Žiliny na kontakte Žilinskej kotliny (resp. jej časti Rajeckej kotliny) a Súľovských vrchov. Územie bolo osídlené už v praveku, osada tu vznikla pri termálnych minerálnych prameňoch známych už v 13. storočí. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1376. Obec patrila lietavskému panstvu. Prvú kúpeľnú budovu postavil Juraj Turzo v roku 1610. V roku 1959 získava štatút kúpeľného miesta a v roku 1989 štatút mesta. Od roku 1980 je mestskou časťou bývalá obec Poluvsie, ktorej najznámejším rodákom je protifašistický bojovník Jozef Gabčík (1912 – 1942), člen operácie Anthropoid. Liečebné kúpele využívajú termálne pramene hydrouhličitanovo-vápenato-horečnatej liečivej vody teplej 38 °C bez ďalšej úpravy. Liečia sa tu choroby pohybovej sústavy (po úrazoch alebo operáciách veľkých nosných kĺbov a chrbtice), nervové choroby, Parkinsonova choroba a niektoré choroby z povolania. Od roku 2014 je v nepoužívanej budove železničnej zastávky Rajecké Teplice múzeum dopravy (ako pobočka Považského múzea). Okrem expozičnej činnosti sa venuje i výskumu najmä v oblasti cestnej dopravy a spolupodieľa sa každoročne na príprave podujatia Rajecká Anča so zapojením historického motorového vlaku a ďalšej dopravnej techniky.

Stratený Budzogáň. Skalný útvar tvaru zdvihnutej päste v masíve Žibridu v strednej časti Súľovských vrchov západne nad obcou Zbyňov, resp. Rajeckými Teplicami. Je 14 m vysoký, budujú ho paleogénne zlepence a brekcie. Skalu, budovanú nerovnorodými horninami, obnaženú na strmom okrajovom horskom svahu modeluje zvetrávanie, oplachovanie a selektívna erózia (veterná, vodná). Menej súdržný materiál zo stmelených veľkých okruhliakov spodnej časti útvaru zvetráva rýchlejšie ako nadložná pevnejšia skala – na úzkej nožičke leží obrovský kompaktný guľovitý balvan. Jeho vrchná časť je porastená vegetáciou (machy, lišajníky, trávy, ako aj niekoľko stromov zakrpateného vzrastu). Chemickými procesmi pôsobením vody na povrchu hornej masívnejšej časti skalného útvaru vznikli početné drobné priehlbinky – voštiny. V blízkom okolí sa nachádzajú obdobné skalné útvary, napr. Zbyňovská skalná ihla, Malý budzogáň.

Národná prírodná rezervácia Kozol. Chránené územie východne od Stránskeho v západnej okrajovej časti Lúčanskej Fatry vyhlásené v roku 1993 na ochranu zachovalého územia vrchu Kozol (1 119 m n. m.) a časti Medzihorskej doliny s významnými prírodnými hodnotami – výraznými bralnatými zoskupeniami, prirodzenými lesnými fytocenózami na dvoch úplne odlišných typoch podložia (triasové

vápence a dolomity a permské droby a zlepence) s výskytom chránených, ohrozených a vzácnych druhov flóry, mäkkýšov a entomofauny. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu a súčasťou rozsiahleho chráneného vtáčieho územia Malá Fatra (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Chránená krajinná oblasť (CHKO) Strážovské vrchy. Veľkoplošné chránené územie na severozápade Slovenska s členitým areálom zhruba medzi Hričovským Podhradím, Dolnou Porubou a Čavojom vyhlásené v roku 1989 za účelom zabezpečenia ochrany a racionálneho využívania najzachovalejších častí prírodného prostredia Strážovských vrchov a Súľovských vrchov. (Pozn. Do roku 1978 tvorili tieto dnes samostatné geomorfologické celky jeden horopisný celok Strážovské vrchy.) **Strážovské vrchy** sú jadrovým pohorím, budovaným najmä vápencami a dolomitmi subtatranských príkrovov. Granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát, ale tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov a kotlín, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi. Ich dominantou je Strážov (1 213 m n. m.). **Súľovské vrchy**, budované vnútrokarpatským paleogénom (najmä zlepencami), kulminujú Veľkým Manínom (891 m n. m.) a je pre ne charakteristický skalný reliéf, najmä v obrube rozsiahlej vnútrohorskej Súľovskej kotliny. Prevažnú časť územia CHKO tvorí vrchovinná až hornatinná neosídlená lesná krajina (90 %) s mnohými skalnými útvarmi, zvyšok zaberajú lúky a pasienky v okolí obcí. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienili vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny a na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojne zastúpené i sutinové lesy či reliktné borovicové lesy. Územie sa vyznačuje bohatou vápencovou flórou so zastúpením teplomilných panónskych druhov, ale aj horských a vysokohorských karpatských druhov. Svojou rozmanitou flórou priťahovalo botanikov už od začiatku 19. storočia (J. Ľ. Holuby, A. Rochel, K. Brancsik, J. Futák, G. Runkovič, E. Fajmonová). Z celkového počtu asi 70 druhov orchideí (vstavačovité) rastúcich na Slovensku sa tu nachádza okolo 40 (hniezdovka hlístová, korálica lesná, kruštík malolistý…). Z hľadiska vývoja karpatskej flóry tu rastú cenné západokarpatské endemity (hmyzovník Holubyho, chrastavec Kitaibelov pravý a i.). CHKO sa zhruba kryje s územím európskeho významu a tiež chráneným vtáčím územím – obe s rovnakým názvom ako CHKO a obe sú súčasťou sústavy Natura 2000.

Názvy informačných panelov

1. Niečo o oblasti, kde sa nachádza náš náučný chodník Stratený budzogáň
2. Ako obra bolela hlava
3. Ako obra bolela noha. Ako sa zajac zobudil
4. Ako zajac obrovi pomohol
5. Ako obor uvidel strom Hromdub
6. Ako Janko spáč držal stráž
7. Ako sa to všetko skončilo

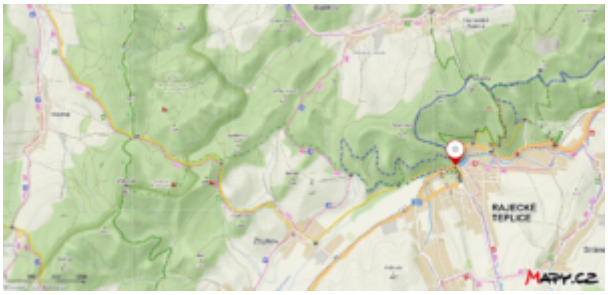

Pätúchy
739
Kamenný diel
682
Veľký háj
Zbrid
689
vlek
Hôrka
565
Diaľnica
861256
872399
Zbyňov
Háj
563
Predov
497

RAJECKÉ
TEPLICE
MAPY.CZ